

اندرشکده کتبخانه تبیین

مجموعه گزارش‌های راهبردی - تیرماه ۱۳۹۵

شناخت گروه‌های فلسطینی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجموعه گزارش‌های راهبردی

شناخت گروه‌های فلسطینی

کاری از اندیشکده راهبردی تبیین

وبسایت اندیشکده: www.Tabyincenter.ir

نشانی: تهران، خیابان پاسداران، چهارراه فرمانیه، **خیابان شهید آیت الله نمر** (بوستان سابق)،

خیابان نسترن، پلاک ۳۲

کد پستی: ۱۹۵۷۶۶۴۷۳۴

تلفن: ۲۶۱۵۳۳۲۹

نمابر: ۲۶۱۵۳۳۲۹

فهرست

مقدمه / ۲

جنبش حماس / ۳

جنبش جهاد اسلامی / ۶

جنبش فتح / ۹

جنبش جبهه مردمی برای آزادی فلسطین / ۱۳

جنبش صابرين / ۱۸

جنبش جهاد اسلامی / ۱۹۴۸ / ۲۰

سازمان آزادی بخش فلسطین / ۲۳

(جهت دسترسی آسان تر به مطالب، می‌توانید روی عنوان مورد نظر کلیک کنید)

مقدمه

تاریخ پرفراز و نشیب فلسطین طی ۶۰ سال گذشته موجب رویش و افول جنبش‌ها و گروه‌های مختلف، با نگرش و تاثیرگذاری گوناگون شده است. به دلیل آنکه فلسطینیان تاکنون موفق به تشکیل یک دولت کامل و مقتدر طبق توافق‌نامه اسلو نشده‌اند، هم‌چنان جنبش‌ها و گروه‌ها به‌عنوان اصلی‌ترین بازیگران سیاسی عمل می‌کنند.

لذا در این یادداشت ما به بررسی کلی و مختصر تاریخچه و اصول گروه‌های مطرح و تاثیرگذار فلسطینی خواهیم پرداخت. گروه‌هایی که به آن‌ها پرداخته خواهد شد عبارت‌اند از: حماس، جهاد اسلامی، فتح، جبهه مردمی برای آزادی فلسطین، صابرین، جنبش اسلامی مناطق ۱۹۴۸ و ساف.

اندیشکده راهبردی تبیین

جنبش حماس

حماس (جنبش مقاومت اسلامی فلسطین) در سال ۱۳۶۶ (۱۹۸۷) تقریباً ۷ سال پس از تاسیس جهاد اسلامی، از سوی شیخ احمد یاسین و شهید رنتیسی پایه گذاری شد.

حماس امروزه یکی از جنبش های مهم جریان مقاومت است.

شیخ احمد یاسین در سال ۱۳۵۲ (۱۹۷۳) جماعة الاسلامی ریشه اصلی حماس را با همکاری اخوان المسلمین مصر در غزه تاسیس نمود.

حماس را می توان شاخه اخوان المسلمین در فلسطین دانست که با آغاز انتفاضه اول به طور رسمی اعلام موجودیت نمود.

حماس همانند رویکرد اخوان در مصر، قائل به فعالیت اجتماعی بود اما با توجه به شرایط مبارزه با رژیم صهیونیستی، به مرور رویکردی مسلحانه پیدا نمود.

در سال ۱۳۶۷ (۱۹۸۸) با اعلام به رسمیت شناختن رژیم صهیونیستی از سوی جنبش فتح و مخالفت حماس با آن و با توجه به تشکیلات و بدنه اجتماعی حامی حماس، این جنبش عملاً به قطب مقاومت در فلسطین تبدیل شد.

شاخه نظامی حماس با اسارت دوسرباز صهیونیست در سال ۱۳۶۸ (۱۹۸۹) به طور علنی اعلام قدرت نمود؛ اما در سال ۱۳۷۱ (۱۹۹۲) گردان‌های نظامی شهید عزالدین قسام زیر نظر شهید یحیی عیاش رسماً اعلام موجودیت نمود.

حماس تنها راه را مقاومت و راه حل دو دولت را خیانت به آرمان فلسطین می‌داند. اصول حماس مبارزه مسلحانه، آزادی کل فلسطین و تشکیل دولت اسلامی است. حماس با مقاومت و نبردهای مسلحانه رژیم صهیونیستی را در سال ۱۳۸۴ (۲۰۰۵) و ادار به ترک غزه نمود؛ این موضوع نخستین پیروزی بزرگ فلسطینیان در آزادسازی سرزمین‌های اشغالی به شمار می‌رفت.

مسئولین حماس برای نخستین بار در سال ۱۳۸۴ (۲۰۰۵) در تهران با امام خامنه‌ای دیدار نمودند و از آن زمان تا کنون روابط حماس و ایران با فراز و نشیب‌های گوناگون تداوم داشته است.

حماس در سال ۱۳۸۶ (۲۰۰۶) با حضور در انتخابات مجلس سراسری فلسطین و رای آوری غیرمنتظره، عملاً وارد عرصه سیاسی شد.

این جنبش پس از پیروزی در مجلس کابینه تشکیل داد اما از همان زمان با سنگ اندازی‌های تشکیلات خودگردان و در پی وقوع درگیری‌های نظامی محدود؛ حکوت منطقه غزه تحت مدیریت حماس و حکومت مناطق کرانه باختری رود اردن در دست تشکیلات خودگردان قرار گرفت.

حماس با مقاومتِ موفق در جنگ‌های ۲۲، ۱۱ و ۵۱ روزه توانایی نظامی و راهبردی خود را در مبارزه با رژیم صهیونیستی اثبات نموده است.

این جنبش با آغاز بحران سوریه، ضمن خروج از دمشق و ایستادن در جبهه مخالفین بشار اسد، روابط خود با دیگر بازیگران مقاومت را تیره نموده است.

در انتفاضه سوم که به انتفاضه القدس مشهور شده است، حماس حضور و حمایت موثری دارد.

جنبش جهاد اسلامی

این جنبش در سال ۱۳۵۸ (۱۹۷۹) از سوی شهید فتحی شقاقی متشکل از جوانان فلسطینی محصل در دانشگاه‌های مصر پس از بازگشت به غزه و با الگوگیری از انقلاب اسلامی و مشی امام خمینی رحمه الله علیه پایه گذاری شد.

این جنبش در دهه ۸۰ میلادی به یک گروه مبارز مسلحانه تبدیل شد.

نخستین و مشهورترین تشکیلات نظامی این جنبش سرایا القدس است.

جهاد به دلیل نزدیکی به باورهای اخوانی در میان گروه‌های فلسطینی بیشترین نزدیکی به حماس را دارد ولی در تاکتیک و اهداف بسیار به انقلاب اسلامی نزدیک است.

شهید فتحی شقاقی در سال ۱۳۶۷ (۱۹۸۸) از سوی رژیم صهیونیستی به خارج فلسطین تبعید شد و در نهایت در سال ۱۳۷۴ (۱۹۹۵) در مالت توسط رژیم صهیونیستی ترور شد.

پس از شهید فتحی شقاقی، دکتر رمضان عبدالله شلح ریاست جنبش را تاکنون بر عهده داشته است.

فتحی شقاقی بسیار به امام خمینی ارادت داشت. وی کتاب «خمینی تنها گزینه» را از خود به یادگار گذاشته است.

جهاد اسلامی همواره روابط بسیار خوبی با ایران داشته است و یکی از عضوهای اصلی محور مقاومت محسوب می‌شود.

این جنبش از سال ۸۸ (۲۰۱۰) تا کنون دیدارهای متوالی و مستمر علنی با امام خامنه‌ای داشته است.

این جنبش در جنگ اخیر غزه (۵۱ روزه) نقش بسیار مهم و بی‌بدیلی ایفا نمود. جهاد اسلامی از اصلی‌ترین حامیان و مجریان عملیات شهادت‌طلبانه در فلسطین اشغالی بوده است.

اصول این جنبش عبارت‌اند از: عدم به رسمیت شناختن رژیم صهیونیستی، مخالفت با راه‌حل دو دولت و عدم ورود به سیاست.

با آغاز ناآرامی‌های سوریه، جهاد اسلامی از جنبش‌هایی است که با حرف و عمل به حمایت از حضور ایران و حزب الله در سوریه پرداخته است.

با آغاز انتفاضه سوم فلسطین از مهر ۹۴ (اکتبر ۲۰۱۵) این جنبش به حمایت کامل از این انتفاضه پرداخته است و مسئولیت‌های عملیات‌های مختلفی را علیه رژیم صهیونیستی بر عهده گرفته است.

جنبش فتح

نام کامل این گروه که از قدیمی‌ترین جنبش‌های فلسطینی است، جنبش آزادی بخش ملی فلسطین است. این جنبش در سال ۱۳۳۸ (۱۹۵۹) از سوی یاسر عرفات با هدف مبارزه با رژیم صهیونیستی تاسیس شد.

یاسر عرفات در پی سخنرانی انقلابی شهید نواب صفوی در قاهره در مورد مبارزه با رژیم صهیونیستی و قیام برای آزادی، تحت تاثیر قرار گرفت و مبارزات خود را آغاز نمود.

عرفات در سال ۱۳۴۳ (۱۹۶۴) کویت را به مقصد اردن برای مبارزه با رژیم صهیونیستی ترک کرد و به سازماندهی جنبش فتح پرداخت. این سازمان در دهه ۶۰ میلادی بر پایه ناسیونالیسم عربی و تحت تاثیر جمال عبدالناصر بود؛ اما رسماً اعلام می کرد که بدون ایدئولوژی است. این امر سبب شد که اکثر اعضای این جنبش دارای گرایش های چپ- که در آن زمان رایج بود- شوند.

فتح در سال ۱۳۴۳ (۱۹۶۴) نخستین عملیات نظامی خود را با انفجار کارخانه تصفیه آب در سرزمین های اشغالی انجام داد.

در پی شکست بزرگ دولت های عربی جنگ شش روزه در سال ۱۳۴۶ (۱۹۶۷) و سرخوردگی عمومی فلسطینیان از کمک های مستقیم اعراب، عملیات های مستقل این جنبش آغاز گردید. بیشتر این عملیات ها از مرز اردن انجام می شد و اردن به مرکز ثقل عملیات های موفق فتح علیه رژیم صهیونیستی تبدیل شده بود.

فتح در دهه ۷۰ و ۸۰ میلادی موجب عزت فلسطینیان به عنوان اصلی‌ترین امید جهان اسلام برای مبارزه با رژیم صهیونیستی تبدیل شده بود.

با توافق شاه حسین پادشاه اردن در ابتدای دهه ۷۰ میلادی با رژیم صهیونیستی، جنگ میان فتح و دولت اردن آغاز شد. پس از کشتار نیروهای فتح در واقعه سپتامبر سیاه، حکم اخراج آنان از اردن توسط پادشاه صادر شد. عملیات بزرگ فتح، اسارت و کشتن ۱۱ ورزشکار رژیم صهیونیستی در المپیک مونیخ توجه جهانیان به فتح را جلب نمود.

فتح با ورود به مذاکرات سازش اسلو در ۱۳۷۲ (۱۹۹۳) به‌مرور رویه خود را تغییر داد. در پی این مذاکرات رژیم صهیونیستی متعهد شد از کرانه باختری و غزه عقب‌نشینی نماید و اجازه تشکیل دولت فلسطینی توسط فتح را بدهد، تعهداتی که هیچ‌گاه عملی نشد.

با مرگ مشکوک یاسر عرفات در سال ۱۳۸۳ (۲۰۰۴) روند نزولی قدرت و جایگاه جنبش فتح آغاز شد.

البته کماکان این جنبش دارای پایگاه اجتماعی قابل توجهی در بین فلسطینیان است.

پیروزی حماس در انتخابات ۱۳۸۵ (۲۰۰۶) برای اولین بار باعث شد تا بخش قابل توجهی از قدرت سیاسی در فلسطین طی دوره محدودی از دست فتح خارج شود.

طی سال‌های گذشته محمود عباس و تشکیلات خودگردان به دلیل ناتوانی در مذاکرات سازش با صهیونیست‌ها جایگاه سابق خود را در میان افکار عمومی ملت فلسطین از دست داده‌اند.

با تداوم ناکامی‌های محمود عباس برای کنترل انتفاضه و کاهش محبوبیت وی، سوالی که بسیار در رسانه‌ها مطرح می‌شود، جایگزین احتمالی اوست. یکی از گزینه‌های احتمالی جانشینی محمود عباس، محمد دحلان است. دحلان بسیار به رژیم صهیونیستی نزدیک بوده و از نیروهای پیشین امنیتی فتح در غزه است.

نفوذ امنیتی رژیم صهیونیستی در فتح و تشکیلات خودگردان موجب شده است امروزه محمود عباس و فتح تنها ابزاری برای سرکوب مقاومت در خدمت رژیم صهیونیستی قرار بگیرند و عملنا آن جنبش فتح مبارز و ضد اشغالگر پایان یافته است.

جنبش جبهه مردمی برای آزادی فلسطین

این سازمان از گروه‌های چپ‌گرای فلسطینی است. این جنبش یک گروه ضد امپریالیستی است و رژیم صهیونیستی را مولد صهیونیسم جهانی می‌داند. در سال ۱۳۴۶ (۱۹۶۷) با ادغام دو گروه از جوانان فلسطینی و جبهه آزادی فلسطین تشکیل شد. احمد جبرئیل افسر نیروی هوایی سوریه و جرج حبش دو مؤسس اصلی آن بودند.

این سازمان بر اثر انشعابات‌ی که به آن اشاره خواهد شد، امروزه به سه جنبش جداگانه (جنبش اولیه، فرماندهی کل، جبهه دموکراتیک) تبدیل شده است:

۱. جنبش فرماندهی کل:

احمد جبرئیل در سال ۱۳۴۷ (۱۹۶۸) از جبهه اولیه انشعاب نمود و شاخه فرماندهی کل را ایجاد نمود. این انشعاب مهم‌ترین بخش از سه گروه یادشده است.

جبرئیل دفتر جنبش فرماندهی کل را در دمشق قرار داد.

خواسته و دلیل اصلی جبرئیل از انشعاب، تمرکز بر فعالیت نظامی به جای سیاسی‌بازی بود.

گروه فرماندهی کل، اکنون با حماس، جهاد اسلامی، حزب الله و جمهوری اسلامی بالآخر در لبنان و سوریه ارتباطات بسیار خوبی دارد.

جبرئیل دیدارهای گوناگونی طی سال‌های گذشته با امام خامنه‌ای داشته است.

۲. جبهه دموکراتیک:

یک سال بعد از انشعاب جبرئیل از گروه اولیه، جنبشی دیگر تحت نام جبهه دموکراتیک هم با انشعاب، از گروه اولیه جدا شد.

جبهه دموکراتیک گرایش‌های مارکستی و ناسیونالیستی دارد و در حال حاضر نایف حواتمه رهبری آن را به عهده دارد.

این جنبش در سال ۱۳۵۳ (۱۹۷۴) با حمله به یک مدرسه در پوشش لباس سربازان رژیم صهیونیست ۲۷ نفر را کشت.

از شخصیت‌های معروف جبهه دموکراتیک یاسر عبدربه است.

رویکرد نظامی جبهه دموکراتیک از سال ۱۳۶۷ (۱۹۸۸) به مرور کاهش یافت. تانشعاب دوم دقیقاً برخلاف گروه انشعاب فرماندهی کل، خواهان زندگی مسالمت آمیز میان فلسطینیان و یهودیان است. جبهه دموکراتیک با توجه به تغییر رفتار مقاومت پیشین خود امروزه از سوی اروپا و آمریکا جنبش تروریستی شناخته نمی‌شود.

۳. گروه اولیه:

گروه اولیه این سازمان با توافق سازش اسلو مخالفت بود اما در ۱۹۹۹ پیمان اسلو و پیامدهای آن را پذیرفت. گردان نظامی این جنبش ابوعلی مصطفی نام دارد. رهبر جبهه مردمی برای آزادی فلسطین تا سال ۱۳۷۹ (۲۰۰۰) جرج حبش بود و سپس ابوعلی مصطفی جایگزین وی شد.

پس از شهادت ابوعلی مصطفی در سال ۱۳۸۰ (۲۰۰۱) بر اثر حمله موشکی رژیم صهیونیستی، احمد سعادت تا اکنون رهبری این گروه را برعهده دارد.

احمد سعادت بارها از سوی تشکیلات خودگردان دستگیر شده است و اکنون در در زندان اریحا بازداشت است.

امروزه گروه اولیه بر خلاف سال‌های اول تاسیس جنبش جبهه مردمی برای آزادی فلسطین، نقشی حاشیه‌ای و خنثی در معادلات فلسطین دارد و جایگاه پیشین خود را در فلسطین از دست داده است.

جنبش صابرين

صابرين را ميتوان جوان ترين و متفاوت ترين جنبش فلسطينی نام برد.

اصلي ترين تفاوت اين جنبش با ديگر گروه های فلسطينی، شيعه بودن آن است.

اين جنبش در سال ۱۳۹۳ (۲۰۱۴) و دو ماه قبل از آغاز جنگ ۵۱ روزه در غزه اعلام موجوديت کرد.

تشکيل اين جنبش واکنش های زيادی بالاخص در ميان برخی رسانه های رژيم صهيونستی و رسانه های عربی مخالف ايران به همراه داشت.

اين جنبش در جنگ ۵۱ روزه شهدای زيادی را تقديم آرمان فلسطين نمود.

هشام سالم که اکنون دبیر کلی اين جنبش را بر عهده دارد، پيش از اين از فرماندهان جهاد اسلامی بوده است.

هشام سالم اسفند ۹۴ مورد یک ترور ناکام قرار گرفت.

صابرین بارها اعلام نموده شیعه بودن یک موضوع فرعی است و به وحدت در مبارزه معتقد است.

برخی تحلیل گران به دلیل نقش و حاکمیت حماس در نوار غزه، اعلام موجودیت و فعالیت چنین گروه شیعی را بدون رضایت این جنبش غیر ممکن می دانند و عدم اتخاذ موضعی علیه صابرین از سوی رهبران حماس را نشانه همکاری این دو جنبش می دانند.

صابرین اصول خود را وحدت و یکپارچگی امت اسلامی، ایمان به جهاد و آزادسازی کامل فلسطین معرفی نموده است.

هشام سالم رهبر این جنبش در مصاحبه با شبکه فرانس پرس اعلام نمود که از ایران کمک دریافت می نماید و روابط خوبی با آن دارد.

گرچه اطلاعات دقیقی از ساختار جنبش صابرین وجود ندارد، اما «ابو محمد»، دبیرکل مجلس شورای جنبش صابرین در یکی از مصاحبه‌هایش تصریح کرد که این جنبش دارای مجلس شورایی است که تصمیمات مرتبط با جنبش در آن اتخاذ می‌شود.

جنبش جهاد اسلامی ۱۹۴۸

تاریخ پیدایش این جنبش به دهه ۷۰ میلادی برمی‌گردد. موسس این جنبش عبدالله نمر درویش است. ظاین جنبش به دنبال دریافت حقوق انسانی و اجتماعی فلسطینی‌های ساکن در مناطق اشغالی است. این جنبش در اثر اختلاف در انتخابات ۱۹۹۶ کنست، دچار انشعاب گردید و به دو قسمت شمالی و جنوبی تقسیم شد.

در این زمان شیخ رائد و شماری از اعضای این جنبش که شرکت در این انتخابات را به منزله به رسمیت شناختن رژیم صهیونیستی می دانستند، از این جنبش جدا شده و به صورت مستقل به فعالیت پرداختند و شاخه شمالی را ایجاد نمودند.

اکنون شیخ رائد صلاح که سال گذشته توسط رژیم صهیونیستی دستگیر شد، مسئول شاخه شمالی آن است.

جنبش تحت رهبری او به دلیل ارائه خدمات گسترده رفاهی، اجتماعی و فرهنگی به اعراب مسلمان در این منطقه، از محبوبیت بسیاری برخوردار است.

رائد صلاح از زمان انشعاب و ایجاد شاخه شمالی روابط خوبی با جنبش های اسلامی بالاخص حماس و جهاد اسلامی برقرار نموده است.

شاخه جنوبی آن از سوی حماد ابودعایس مدیریت می شود.

شاخه جنوبی در ائتلاف با دیگر گروه‌های فلسطینی سرزمین‌های اشغالی در انتخابات کنست شرکت می‌نماید و نسبت به شاخه شمالی از ابتدا همکاری و همراهی بیشتری با رژیم صهیونیستی داشته است.

شاخه جنوبی اکنون ۳ کرسی در کنست به خود اختصاص داده است ولی پس از چندین سال در استیفای حقوق اولیه فلسطینیان ناکام بوده است.

شاخه شمالی با آغاز شدن انتفاضه سوم، مورد حمله مستقیم نتانیا هو به بهانه ایجاد ناامنی و کمک به انتفاضه قرار گرفت.

شاخه شمالی این جنبش رویکرد اسلام‌گرایانه دارد. کابینه دولت نتانیا هو سال گذشته شاخه شمالی را منحل اعلام نمود.

سازمان آزادی بخش فلسطین

ساف برگرفته از مخفف سازمان آزادی بخش فلسطین است.

ساف در حقیقت تشکیلاتی متشکل از مجموعه گروه‌های فلسطینی است.

ساف از سوی اتحادیه عرب در سال ۱۹۶۴ به منظور نمایندگی گروه‌های فلسطینی در مجامع بین‌المللی تشکیل شد.

سران عرب نیز در اکتبر ۱۹۷۴، تنها «ساف» را به عنوان نماینده قانونی و مشروع مردم فلسطین به رسمیت شناختند و امور تاسیس حاکمیت فلسطین را به او وگذار کردند؛ مسأله‌ای که پس از سال‌ها مذاکره هنوز محقق نشده و رسمیت نیافته است. با توجه به نفوذ بالای جنبش فتح از بدو تاسیس ساف در این سازمان، رهبر نخست ساف یاسر عرفات بود و پس از مرگ مشکوک وی، محمود عباس بر کرسی ریاست ساف نشست.

اکنون این سازمان از ۱۳ گروه مطرح و مختلف فلسطینی (به جز حماس، جهاد اسلامی، شاخه فرماندهی کل از جبهه برای آزادی مردم فلسطین و صابرين) تشکیل شده است.

از آنجایی که قدرتمندترین گروه این سازمان فتح می باشد، رسماً ساف به بازوی اجرایی این جنبش تبدیل شده است و تاکنون رهبر ساف، رهبر فتح بوده است.

طبق توافق اسلو میان ساف و رژیم صهیونیستی مقرر شد تشکیلات خودگردان به منظور مقدمه سازی برای تشکیل دولت فلسطینی تشکیل شود، که این امر تاکنون اتفاق نیفتاده است.

ساف را نباید با تشکیلات خودگردان اشتباه گرفت، ساف ابتکار اتحادیه عرب است که در مجامع بین المللی به عنوان نماینده فلسطینی ها شناخته می شود ولی تشکیلات خودگردان زائیده توافق اسلو است و هم اکنون مدیریت کرانه باختری را برعهده دارد.

یکی از وظایف این سازمان تشکیل دولت فلسطینی و مجلس ملی است. اما از سال ۲۰۰۶ که حماس توانست با پیروزی بر انتخابات مجلس رسماً دولت قانونی تشکیل دهد، ساف با کارشنی قدرت دولت حماس را دچار چالش نمود.

مجلس ملی سال هاست برگزار نمی شود.

محمود عباس با مختل نمودن فرآیند سیاسی سازمان ساف، خود را به تنها تصمیم گیر سیاسی در مواجع بین المللی و فرآیند سازش تبدیل کرده است.

این مقاله به شناخت گروه‌های فلسطینی به معرفی حماس، جهاد اسلامی، فتح، جبهه مردمی برای آزادی فلسطین، صابرین، جنبش اسلامی مناطق ۱۹۴۸ و ساف خواهد پرداخت.

نشانی پایگاه اینترنتی:

www.Tabyincenter.ir

شماره تماس جهت اعزام سخنران:

۰۲۱-۲۶۱۵۳۲۳۹

شبکه (کانال) اندیشکده راهبردی تبیین در تلگرام:

@Tabyincenter

